

บทที่ 4

การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ถ้าจะให้ได้ภาพที่ถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด ควรจะได้มีการนำสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนดังกล่าวในด้านต่าง ๆ ก่อน และหลังที่จะมีการพัฒนาอุตสาหกรรมมาเทียบเคียงกัน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ควรมาจากการเห็นสภาพที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนด้วยตัวผู้วิจัยเอง เพื่อจะได้ นำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์ ตัดสิน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน แต่การศึกษาครั้งนี้เนื่องจากสวนอุตสาหกรรมโรจนะได้เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นเวลา นานแล้ว หากนับย้อนตั้งแต่เริ่มกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านก็เป็นเวลาถึง 8 ปี ในขณะที่ผู้วิจัยได้เริ่มเข้าไปในชุมชนหมู่ที่ 5 เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา โดยครั้งแรกที่เข้าไปในชุมชนมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกชุมชนที่จะศึกษาครั้งนี้ เมื่อตัดสินใจเลือกศึกษาชุมชนหมู่ที่ 5 แล้ว ช่วงแรก ๆ นาน ๆ ครั้งผู้วิจัยจึงจะเข้าไปในชุมชนเสียทีหนึ่ง เพื่อเข้าไปสังเกตการณ์สภาพของหมู่บ้าน และพูดคุยกับผู้นำชุมชน ซึ่งจะได้ข้อมูลภาพโดยรวมของชุมชนเป็นหลัก แต่เมื่อได้มีการเข้าไปในชุมชนถี่ขึ้นในระยะหลัง ประกอบกับการพูดคุยกับชาวบ้านในระดับครัวเรือน ทำให้เห็นภาพของชุมชนในรายละเอียดชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ข้อมูลของชุมชนก่อนที่จะมีสวนอุตสาหกรรมเข้ามา ก็จะได้จากการพูดคุยกับชาวบ้านนั่นเอง อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นหลักการมากขึ้น ผู้วิจัยได้พยายามหาเอกสารที่มีการกล่าวถึงสภาพของชุมชนในช่วงก่อนที่จะมีสวนอุตสาหกรรมเข้ามา ปรากฏว่าไม่มีเลย แต่มีเอกสารที่เกี่ยวข้องบางเล่มที่สามารถนำมาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยกับชาวบ้าน เอกสารที่เกี่ยวข้องมากที่สุดได้แก่ การศึกษาเศรษฐกิจชนบทของอำเภออุทัย โดย ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ เมื่อปี พ.ศ. 2512 ซึ่งได้กล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของอำเภออุทัยเมื่อกว่า 20 ปีที่ผ่านมา ไว้ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในอดีต

สภาพท้องที่อำเภออุทัยเป็นที่ราบลุ่มทั้งหมด มีข้าวเป็นพืชหลักที่สำคัญของราษฎรในหมู่บ้านของอำเภออุทัย เนื้อที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกแทบทั้งหมดใช้ในการปลูกข้าว ส่วนพืช

อื่น ๆ มีการปลูกกันบ้างเล็กน้อย และมักจะไม่ได้ทำกันอย่างจริงจัง ทำเพียงเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และขายในท้องถิ่นเท่านั้น ทั้งนี้สาเหตุเนื่องจากน้ำเป็นสำคัญ โดยปกติน้ำจะท่วมทั่วไปเป็นเวลาถึง 6 เดือน ตรงข้ามในฤดูแล้ง น้ำจะแห้ง ทำให้การเพาะปลูกพืชอื่น ๆ ลำบาก เว้นแต่บางแห่งเท่านั้น เช่น ตามริมคลอง ส่วนการเลี้ยงสัตว์ ราษฎรทั่วไปไม่นิยมเลี้ยงสัตว์กันมากนัก เว้นแต่วัว ควาย ที่ใช้สำหรับทำนา เบ็ด ไก่ จะมีเลี้ยงกันบ้างครัวเรือนละไม่มากนัก

การทำนาโดยทั่วไปของราษฎรในหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภออุทัยมี 2 ประเภท คือ นาหว่าน หรือที่เรียกกันว่านาทุ่ง และนาดำ หรือที่เรียกกันว่านาดอน การทำนาประเภทใดขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่แถบนั้น ถ้าที่นาเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมมากราษฎรจะทำนาหว่าน แต่ถ้าที่ใดเป็นที่ดอนน้ำน้อยจะทำนาดำ ผลผลิตที่ได้จากนาดำและนาหว่านโดยเฉลี่ยแล้วไม่ต่างกันมากนัก ซึ่งชาวนาจะเก็บไว้บริโภคและทำพันธุ์ส่วนหนึ่ง ส่วนใหญ่จะขายเป็นข้าวเปลือก การทำนาในขณะนั้นได้เริ่มยอมรับเอาเทคนิคใหม่ ๆ บางอย่างไปใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวต่อไร่กันมากขึ้น นับตั้งแต่แทรกเตอร์ ปู๋ย เครื่องสูบน้ำ ยาปราบศัตรูพืช ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ มูลเหตุเบื้องต้นเกิดจากการได้เห็นผลที่แน่นอน และเลียนแบบต่อ ๆ กันไป

การทำนาอาศัยแรงงานจากการร่วมมือกันระหว่างชาวบ้าน ซึ่งเรียกกันว่า "ลงแขก" ได้หมดไปแล้วต้องอาศัยการจ้างแรงงานโดยมีเงินเป็นสิ่งตอบแทน ในครัวเรือนที่ทำนา แรงงานที่ไม่เสียเงินจ้าง ได้แก่ แรงงานจากคนในครัวเรือนเอง ซึ่งได้แก่ พ่อ แม่ และลูก ๆ และญาติ พี่น้องที่อาศัยอยู่ด้วยกันเท่านั้น ถ้าแยกครัวเรือนออกไปการช่วยเหลือด้านแรงงานก็ขาดจากกัน อย่างไรก็ตามการทำนาโดยใช้คนในครัวเรือนเท่านั้นไม่เป็นการเพียงพอ จะต้องจ้างแรงงานจากภายนอกมาช่วยเพื่อให้ทันเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยว โดยอาจเป็นคณงานจากภายนอกหมู่บ้านหรือคณงานที่เป็นคนในหมู่บ้านนั้นหรือจากหมู่บ้านใกล้เคียง คณงานประเภทหลังนี้จะมีที่อยู่อาศัยในหมู่บ้าน แต่เป็นคนยากจนไม่มีนาทำเอง และไม่อาจจะเช่าใครได้ด้วย พวกนี้จะมีอาชีพรับจ้างหลายอย่าง พอถึงหน้านาจะทำนา เสร็จงานก็รับจ้างอย่างอื่น บางคนอาจทำนาแต่จำนวนน้อย หลังจากเสร็จงานในนาของตนแล้วก็รับจ้างบ้านอื่นทำด้วย บางส่วนจะออกไปหางานทำในเมืองหลังจากรับจ้างเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว

ความแตกต่างในเรื่องฐานะทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรทั่วไปในหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สังเกตจากลักษณะภายนอกได้ยาก แต่อย่างไรก็ตามบางสิ่งบางอย่างที่พอจะใช้เป็นเครื่องตัดสินได้ก็คือ ในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ราษฎรทั่วไปถือว่าคนที่มีที่ดินมาก ๆ เป็นร้อยไร่ขึ้นไป มีฐานะดีเป็นคนร่ำรวย มีที่นาให้คนอื่นเช่ามาก บางบ้านอาจจะออกเงินกู้ด้วย ถ้าทำนาพวกนี้จะมีเครื่องทุนแรงช่วย เช่น เครื่องสูบน้ำ แทรกเตอร์ วัวควายเป็นของตนเอง และนาที่ทำก็เป็นจำนวนมาก บางคนก็อาจส่งลูกไปเรียนต่อสูง ๆ ในเมือง ส่วนคนที่มีฐานะทาง

เศรษฐกิจรองลงมาคือ ฐานะปานกลาง ได้แก่คนที่มีอาชีพทำนา โดยมีที่นาของตัวเอง ประมาณ 20 - 50 ไร่ อาจจะเช่าคนอื่นทำเพิ่มบ้าง เพื่อให้มีรายได้พอเพียงที่จะใช้จ่ายได้ตลอดปี เป็นพวกที่มีรายได้ค่อนข้างจะแน่นอน อย่างน้อยก็พอมีหลักประกันว่ามีนาพอได้ข้าวมาบริโภค และขายได้เงินมาใช้จ่ายบ้าง ส่วนคนที่ถือว่ายากจนก็คือ คนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปไม่ได้ทำนา พวกนี้จะมีรายได้ไม่แน่นอนขึ้นกับว่าจะมีคนจ้าง มีงานให้ทำมากหรือน้อย ฉะนั้นจะเห็นว่าสิ่งที่อาจจะใช้เป็นเครื่องตัดสินฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านทั่วไปในหมู่บ้านก็คือ ลักษณะและจำนวนการเป็นเจ้าของที่ดินและอาชีพ สำหรับการพึ่งพาอาศัยกันทางด้านเศรษฐกิจระหว่างชาวบ้านด้วยกันมีอยู่น้อย เว้นแต่เป็นญาติสนิทกัน เช่น พี่น้อง ก็อาจพอหยิบยืมกันได้บ้าง การขอแรงช่วยงานกันแทบไม่มีต้องอาศัยว่าจ้างกัน ความรู้สึกของชาวบ้านจะเป็นแบบตัวใครตัวมันมากกว่า

ด้านการศึกษาราชฎออำเภอกุทัย สถิติจากที่ว่าการอำเภอบี 2510 พบว่า จำนวนคนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับในสมัยนั้นมีจำนวนมากที่สุด เมื่อจบแล้วก็ออกมาทำงานช่วยพ่อแม่ทำนา รับจ้าง เป็นต้น ระดับการศึกษาสูงขึ้นไปมีจำนวนเพียงพอ และมักจะปรากฏว่าคนที่เรียนสูงขึ้นมักจะไม่น่ากลับมาอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนมากจะหางานทำในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

สำหรับด้านครอบครัว การแต่งงานของชาวบ้านแถบนี้ผู้ชายส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นคนมาจากหมู่บ้านหรืออำเภออื่น แต่งงานแล้วก็มาอยู่บ้านพ่อแม่ฝ่ายหญิง (Matrilocal) ช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อช่วยทำงานเป็นการตอบแทนบุญคุณ อาจเป็นไปได้ว่าหลังจากให้กำเนิดลูกคนแรกหนุ่มสาวอาจจะแยกครอบครัวออกมาตั้งครอบครัวต่างหาก (Neolocal) โดยพ่อแม่จะแบ่งที่นาหรือเงินทองให้ แต่หลักการที่เลือกที่อยู่หลังแต่งงานนี้หาได้กำหนดแน่นอนตายตัวไม่ มักจะขึ้นกับฐานะของแต่ละฝ่าย ถ้าฝ่ายชายฐานะดี ฝ่ายหญิงก็อาจจะไปอยู่กับฝ่ายชายหรือไม่ก็แยกบ้านออกไปต่างหากจากพ่อแม่เลย แต่ส่วนมากแล้วฝ่ายชายจะไปอยู่กับฝ่ายหญิง ปกติแล้วหนุ่มสาวจะรู้จักกันในเวลาที่มืงงานรื่นเริงต่าง ๆ เช่น งานวัด งานบวช เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจรู้จักกันอีกทางหนึ่ง โดยการที่ออกไปหางานทำนอกหมู่บ้าน ต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัด ถ้าบังเอิญรู้จักกันหรือทำงานร่วมกันก็อาจนำไปสู่การแต่งงานได้ ฉะนั้นผลจากการแต่งงานจึงทำให้มีการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงประชากรในหมู่บ้านเสมอ ด้วยเหตุดังกล่าวญาติพี่น้องของคู่แต่งงานจึงมีอยู่ทั้งในและต่างหมู่บ้าน

การเป็นญาติพี่น้องมีส่วนสำคัญบ้าง เช่น ในกรณีเกิดเรื่องเดือดร้อน ถูกปล้นหรือถูกทำร้าย พี่น้องก็อาจจะช่วยต่อสู้ป้องกัน ในด้านเศรษฐกิจพี่น้องท้องเดียวกันอาจช่วยเหลือให้หยิบยืมเงินเล็ก ๆ น้อย หรือยืมวัวควายระยะสั้น ๆ ได้บ้าง แม้กระทั่งขอแรงกันช่วยเกี่ยวข้าว ถ้าของตัวเสร็จก่อนก็ช่วยพี่น้องต่อไป แต่กรณีเช่นนี้มีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะใช้วิธีจ้างแรงงานกัน

ส่วนการพึ่งพาอาศัยกันทางด้านเศรษฐกิจระหว่างชาวบ้านด้วยกันมีอยู่น้อย ทั้งนี้เพราะแต่ละคนต่างมีฐานะยากจนไม่ต่างกันเท่าไร คนที่มีฐานะดีไม่เอาก่อนช่วยเหลือใคร การหยิบยืมเงินทองส่วนมากจึงยืมพ่อค้ามากกว่า โดยทั่วไปการติดต่อไปมาหาสู่กันระหว่างชาวบ้านมีน้อย ต่างคนต่างเป็นแบบที่เรียกว่า "บ้านใคร ใครอยู่ อยู่ใคร ใครนอน" เมื่อพบปะก็ทักทายกัน หลังจากนั้นการไปเยี่ยมเยียนหาสู่กันมีน้อย ส่วนใหญ่จำกัดเฉพาะในกลุ่มญาติพี่น้องที่ปลูกเรือนติดกันเท่านั้น ข้อสังเกตจากแบบแผนในชีวิตสังคมและครอบครัวนี้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เป็น Individualistic ของชาวบ้าน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของอำเภออุทัยเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา เมื่อนำมาเทียบเคียงกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากการเข้าไปสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และชาวบ้านชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลคานหาม พบว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหมู่ที่ 5 ก่อนที่จะมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในพื้นที่ใกล้เคียงกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของอำเภออุทัยดังกล่าวมาก จนอาจใช้เป็นภาพของชุมชนหมู่ที่ 5 ได้ แต่ที่เป็นรายละเอียดลงไปก็คือ

ลักษณะอาชีพและการเปลี่ยนแปลง

ก่อนที่จะมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในเขตพื้นที่นั้น ชุมชนหมู่ที่ 5 ประกอบอาชีพทำนาและรับจ้างทำนาเป็นหลัก มีสัดส่วนการทำนาเอง และการรับจ้างเจ้าของนาทำนาอย่างละประมาณครึ่งต่อครึ่ง เมื่อพ้นฤดูการทำนา พวกรับจ้างทำนาก็จะหางานรับจ้างทั่วไปทำทั้งในและนอกพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ บ้าง แต่มีจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ได้แก่ อาชีพเลี้ยงวัว และรับราชการ การเพาะปลูกพืชอื่น ๆ ไม่มี เนื่องจากสภาพการขาดแคลนน้ำสำหรับใช้เพาะปลูกเป็นข้อจำกัดที่สำคัญ ในเวลาว่างจากงานหลัก ชาวบ้านจะรับจ้างเย็บผ้าโหล ซึ่งถือเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้ให้ชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอตลอดปี โดยจะมีผู้รวบรวมนำส่งตลาดในกรุงเทพฯ คือที่โบ้เบ๊อีกทีหนึ่ง แต่เมื่อมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามา ทำให้การประกอบอาชีพมีหลากหลาย ดังนี้

อาชีพทำนา

สำหรับอาชีพทำนาซึ่งถือเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวชุมชนนี้ ปกติจะปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง โดยใช้วิธีหว่านส้ารวย เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ลุ่ม ฤดูน้ำหลากน้ำท่วมถึง จะใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองต่าง ๆ เช่น ข้าวพวง เล็บมีอนาง 11 ปิ่นแก้ว 56 ซึ่งเป็นข้าวขึ้นน้ำ ลักษณะสำคัญของข้าวประเภทนี้คือ น้ำยิ่งท่วมถึงยอด ต้นข้าวก็จะมีผลผลิตสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามระดับน้ำ นอกจากนี้ยังมีการนำพันธุ์ข้าวอื่น ๆ ที่เห็นว่าดีมีเมล็ดสวยจากที่อื่นมาปลูกเองโดยไม่รู้ชื่อพันธุ์ด้วย

วิธีการทำนาหว่าน โดยทั่วไปชาวนาจะเริ่มลงมือประมาณเดือนเมษายน โดยจ้างรถแทรกเตอร์ซึ่งเข้ามารับจ้างไถพลิกหน้าดินก่อน แล้วก็รอกจนฝนตกประมาณเดือนพฤษภาคม จึงจะไถแปรให้ดินร่วนอีกครั้งหนึ่งแล้วก็ลงมือหว่านข้าวทิ้งไว้ พอฝนตกอีกครั้งข้าวก็จะงอก ระยะที่ข้าวเริ่มงอกนี้เป็นระยะที่สำคัญมาก ถ้าฝนไม่ตกข้าวที่เพิ่งงอกจะแห้งตาย ทำให้ต้องหว่านซ่อมใหม่ นอกจากนี้ในระยะที่ต้นข้าวยังไม่แข็งแรง จะต้องระมัดระวังเรื่องแมลงหนอนเพลี้ย ซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของข้าวเป็นพิเศษ ในระยะนี้มักมีการใส่ปุ๋ยเพื่อช่วยให้ต้นข้าวแข็งแรงโตเร็ว พันธุ์อันตรรายจากศัตรูข้าวได้ ต้นข้าวในนาหว่านจะทะเลาะสิ่งไหล่น้ำ ซึ่งท่วมเต็มทุ่งประมาณเดือนสิงหาคม - กันยายน หลังจากต้นข้าวเริ่มออกรวง ชาวนาบางคนจะใส่ปุ๋ยอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งประมาณเดือนมกราคม ข้าวจะสุกพอที่จะเก็บเกี่ยวได้ น้ำในนาจะแห้ง ชาวนาจะเริ่มลงมือเก็บเกี่ยว โดยใช้เคียวเกี่ยวมัดรวมเป็นพ่อน ๆ รอเวลาขนต่อไป ในอดีตการทำนาอาศัยแรงงานจากการร่วมมือกันระหว่างชาวบ้าน ซึ่งเรียกว่า "ลงแขก" ปัจจุบันประเพณีเช่นนี้ได้หมดไปแล้ว ต้องใช้การจ้างแรงงานแทน ซึ่งมีทั้งคนภายในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ถึงขนาดนั้นก็ตามแรงงานรับจ้างในการเก็บเกี่ยวก็ยังหายากขึ้นทุกที เนื่องจากชาวนารับจ้างหันไปหารับจ้างนอกภาคเกษตรกรรมแทน ทั้งค่าจ้างแรงงานก็อยู่ในระดับสูง ชาวนาจึงจำเป็นต้องหาทางออกโดยการใช้รถเก็บเกี่ยวข้าวแทนการใช้แรงงานคน

สำหรับต้นทุนการผลิตข้าว ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าแรงงาน และค่าน้ำมันเชื้อเพลิง (ไม่รวมค่าแรงงานของเกษตรกรเอง) หากเป็นชาวนาที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีไม่พอ ก็ต้องเสียค่าเช่านาเพิ่มเติมอีก ในอัตราไร่ละ 8 - 10 ถึง โดยจะเสียเป็นเงินสดหรือข้าวเปลือกแล้วแต่จะตกลงกัน โดยทั่วไปแล้ว ค่าพันธุ์ข้าว ราคาเฉลี่ยถึงละ 40 บาท ใช้ไร่ละ 2 - 2.5 ถึง ค่าจ้างรถไถนาไร่ละ 60 บาท ค่าจ้างหว่านไร่ละ 10 บาท ค่าจ้างเกี่ยวไร่ละ 350 - 380 บาท เมื่อรวมกับค่าปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชแล้ว ตกต้นทุนในการทำนาหว่านสำรวย เฉลี่ยไร่ละ 1,100 - 1,270 บาท ส่วนผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 350 กิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนที่ต้องเสียไปกับรายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตข้าวแล้ว จะเห็นได้ว่าการทำนาไม่ใช่อาชีพที่น่าจูงใจแต่ประการใด

ในการขายผลผลิตแต่เดิมชาวนาจะขายข้าวเปลือกให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้าไปรับซื้อผลผลิตถึงในหมู่บ้าน การเก็บข้าวเปลือกใส่ยุ้งฉางเพื่อรอราคาขายมีเฉพาะในหมู่ชาวนาที่มีฐานะดีเท่านั้น ส่วนชาวนาธรรมดาโดยทั่วไปจะขายข้าวเปลือกทันทีที่เก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จ ปัจจุบันเนื่องจากการคมนาคมขนส่งสะดวกขึ้น ชาวนาจึงนิยมที่จะนำผลผลิตไปขายให้กับโรงสีเอง แล้วแต่ว่าโรงสีใดจะให้ราคาดีกว่ากัน เกือบทั้งหมดจะขายให้กับโรงสีในเขตตำบลอุทัย อำเภอกูทัย และโรงสีในเขตตำบลบ้านสร้าง อำเภอวังน้อย บางส่วนจะขายผลผลิตให้กับสหกรณ์การเกษตรอำเภอกูทัย

ก่อนหน้าที่สวนอุตสาหกรรมโรจนะจะเข้ามาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การประกอบอาชีพทำนาในชุมชนหมู่ที่ 5 ก็มีจำนวนลดลงอยู่บ้างแล้ว เมื่อสอบถามจากชาวบ้านแล้วนำมาวิเคราะห์ดูพบว่า สาเหตุสำคัญมาจากความท้อแท้ที่จะประกอบอาชีพทำนา อย่างไรก็ตามหลังจากการก่อตั้งสวนอุตสาหกรรมโรจนะในเขตพื้นที่ การประกอบอาชีพทำนาได้มีการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนา สิทธิในที่ดินทำกิน และพื้นที่ประกอบอาชีพทำนาลดลงอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลที่หน่วยราชการจัดทำขึ้นโดยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชนหมู่ที่ 5 เมื่อปี 2533, 2535 และ 2537 ประกอบกับการสำรวจข้อมูลของผู้วิจัยเองเมื่อปี 2538 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพทำนาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนา

จำนวนครัวเรือนในชุมชนหมู่ที่ 5 ที่ประกอบอาชีพทำนา เมื่อปี 2533, 2535 และ 2537 มีจำนวนเท่ากับ 26, 15 และ 15 ครัวเรือนตามลำดับ สำหรับข้อมูลปี 2538 จากการสำรวจรายครัวเรือนของผู้วิจัยพบว่า มีจำนวนครัวเรือนที่ยังประกอบอาชีพทำนา 12 ครัวเรือน ในจำนวนนี้มี 2 ครัวเรือน ที่เพิ่งปล่อยนาให้เป็นนาร้าง ไม่ทำนาเป็นปีแรก ส่วนอีก 1 ครัวเรือน ปล่อยนาร้างมาประมาณ 2 ปีแล้ว แต่ในปีนี้เป็นต้นทำนาใหม่ เนื่องจากเห็นว่าข้าวราคาดี จากตัวเลขแสดงให้เห็นว่า เพียงช่วงเวลา 6 ปี ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนามีจำนวนลดลงกว่าร้อยละ 50

2. สิทธิในที่ดินทำกิน

ครัวเรือนในชุมชนหมู่ที่ 5 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาในที่ดินของตนเอง มีเพียงส่วนน้อยที่ต้องเช่าที่ดินเพิ่มบางส่วน และต้องเช่าที่ดินทั้งหมด โดยมีครัวเรือนที่ไม่ต้องเช่าที่ดิน เช่าเพิ่มบางส่วน และเช่าทั้งหมด ในปี 2533 เป็นจำนวน 21, 5, 0 ตามลำดับ ส่วนในปี 2535 และ 2537 จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาในที่ดินของตนเองเช่าเพิ่มบางส่วน และต้องเช่าที่ดินทั้งหมด มีจำนวนเท่ากันไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ มีจำนวน 8, 5 และ 2 ครัวเรือน ตามลำดับ

ตารางที่ 1
แสดงสิทธิในที่ดินทำกิน ตั้งแต่ปี 2533 - 2537

สิทธิในที่ดินทำกิน	ปี 2533 (จำนวนครัวเรือน)	ปี 2535 (จำนวนครัวเรือน)	ปี 2537 (จำนวนครัวเรือน)
ไม่ต้องเช่า	21	8	8
เช่าเพิ่มบางส่วน	5	5	5
เช่าทั้งหมด	0	2	2
รวม	26	15	15

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสิทธิในที่ดินทำกิน ซึ่งมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัดในกลุ่มชาวนาที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองโดยไม่ต้องเช่า ส่วนชาวนาที่ต้องเช่าที่ดินทำกินทั้งหมดซึ่งไม่มีเลยในปี 2533 กลับมีเพิ่มขึ้นเป็น 2 ครัวเรือน ในปี 2535 และ 2537 ในขณะที่ชาวนาที่มีที่ดินทำกินเป็นตนเอง และต้องเช่าเพิ่มบางส่วน มีจำนวนเท่าเดิม ฉะนั้นจำนวนครัวเรือนที่ลดลงของการประกอบอาชีพทำนา จึงมาจากชาวนากลุ่มที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองโดยไม่ต้องเช่านั่นเอง

3. พื้นที่ทำนารายครัวเรือน

พื้นที่ทำนารายครัวเรือนในชุมชนหมู่ที่ 5 เมื่อปี 2533 ส่วนใหญ่ทำนาในพื้นที่มากกว่า 50 ไร่ มีจำนวน 9 ครัวเรือน รองลงมาได้แก่ พื้นที่ 6 - 10 ไร่ และ 21 - 50 ไร่ โดยมีจำนวนเท่ากันคือ 6 ครัวเรือน ส่วนพื้นที่ 11 - 20 ไร่ มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 5 ครัวเรือน ส่วนปี 2535 และ 2537 จำนวนครัวเรือนที่ทำนาในพื้นที่มากกว่า 50 ไร่ มีจำนวนมาก ที่สุดเช่นกัน คือมีจำนวน 6 ครัวเรือน รองลงมาได้แก่ พื้นที่ 21 - 50 ไร่ และ 11 - 20 ไร่ โดยมีจำนวนครัวเรือน 5 และ 4 ครัวเรือน ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ทำนา 6 - 10 ไร่ ซึ่งเคยมีถึง 6 ครัวเรือน ในปี 2533 ปรากฏว่าในปี 2535 และ 2537 กลับไม่มีเลย

ตารางที่ 2

แสดงพื้นที่ทำนารายครัวเรือน ตั้งแต่ปี 2533 - 2537

พื้นที่ทำนารายครัวเรือน	ปี 2533 (จำนวนครัวเรือน)	ปี 2535 (จำนวนครัวเรือน)	ปี 2537 (จำนวนครัวเรือน)
6 - 10 ไร่	6	0	0
11-20 ไร่	5	4	4
21- 50 ไร่	6	5	5
มากกว่า 50 ไร่	9	6	6
รวม	26	15	15

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการลดลงของจำนวนครัวเรือนในแต่ละขนาดพื้นที่ทำนา โดยครัวเรือนที่ทำนาในพื้นที่ 6 - 10 ไร่ มีจำนวนลดลงมากที่สุดปัจจุบันไม่เหลือเลยในชุมชนหมู่ที่ 5 ครัวเรือนที่ทำนาในพื้นที่ 50 ไร่ มีจำนวนลดลงรองลงมา ส่วนครัวเรือนที่ทำนาในพื้นที่ 11 - 20 ไร่ และ 21 - 50 ไร่ มีจำนวนลดลงเท่ากัน

ดังนั้น สรุปในภาพรวมได้ว่าชาวนาในชุมชนหมู่ที่ 5 ส่วนใหญ่ทำนาในที่ดินของตนเอง หลังจากที่มีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในเขตพื้นที่แล้ว จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาในชุมชนหมู่ที่ 5 มีจำนวนลดลงมาโดยตลอด ทั้งนี้ระยะแรกมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว ครัวเรือนที่เลิกประกอบอาชีพทำนาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาวนาที่มีที่ดินเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องเช่าเพิ่ม แต่เป็นที่ดินขนาดเล็กประมาณ 6 - 10 ไร่ รองลงมาได้แก่ กลุ่มชาวนาที่มีที่ดินขนาดใหญ่มากกว่า 50 ไร่ ซึ่งการลดลงของจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนา สิทธิในที่ดินทำกิน และพื้นที่ทำนารายครัวเรือนในช่วงหลังเมื่อสอบถามกับชาวบ้านที่เคยทำนาแล้วเลิกทำนาไป ตลอดจนชาวนาที่ยังทำนาอยู่ในขณะนี้ ทั้งชาวนาที่ยังทำนาในขนาดพื้นที่เท่าเดิม และชาวนาที่ทำนาในขนาดพื้นที่เล็กลง พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการก่อตั้งสวนอุตสาหกรรมโรจนะ เนื่องจากราคาที่ดินในสมัยนั้นมีราคาซื้อขายกันเพียงประมาณราคาไร่ละ 4 พันบาท แต่เมื่อสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้ง นายทุนผู้ประกอบการกว้านซื้อที่ดินจากชาวนาเป็นจำนวนมาก โดยให้ราคาสูงกว่าราคาที่ชาวนาซื้อขายกันก่อนหน้านี้ โดยซื้อขายกันในราคาไร่ละประมาณ 6 - 8 หมื่นบาท และค่อย ๆ มีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีราคาซื้อขายที่ดินประมาณไร่ละ 5 แสนบาท จากราคาที่ดินที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และความท้อแท้ที่จะประกอบอาชีพทำนาอีกต่อไป ชาวนาที่มีที่ดินอยู่ในเขตพื้นที่ที่สวนอุตสาหกรรมโรจนะต้องการจึงขาย

ที่ดินของตนเองให้กับทางสวนอุตสาหกรรม ชาวนาที่มีที่ดินขนาดเล็กจะขายที่ดินทั้งหมดในคราวเดียวกัน ในขณะที่ชาวนาที่มีที่ดินผืนใหญ่จะค่อย ๆ แบ่งขายที่ดินออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งหมายความว่าราคาที่ดินก็จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน ฉะนั้นผู้ที่มีที่ดินผืนใหญ่จะขายที่ดินได้ในราคาเฉลี่ยแล้วสูงกว่าผู้ที่มีที่ดินขนาดเล็ก

อย่างไรก็ตาม ในชุมชนหมู่ที่ 5 ก็ยังมีผู้ประกอบการอาชีพทำนาอยู่ ถึงแม้จะเป็นเพียงส่วนน้อยก็ตาม เกือบทั้งหมดอยู่ในวัยกลางคน มีอายุ 45 ปีขึ้นไป จนถึงวัยชรา จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านพบว่า คราวเรือนที่ยังประกอบอาชีพทำนาอยู่เนื่องจากพื้นที่ทำนาของตนยังไม่ใช้เขตความต้องการของสวนอุตสาหกรรมโรจนะ ซึ่งหากต่อไปอยู่ในเขตความต้องการของสวนอุตสาหกรรมโรจนะแล้ว ตนก็จะขายถ้าให้ราคาดี กับอีกส่วนหนึ่งเป็นคราวเรือนที่ขายที่ดินให้กับสวนอุตสาหกรรมโรจนะไปบ้างแล้ว และยังมีเหลือบางส่วนเก็บไว้ทำนาหรือเก็บไว้รอราคาขึ้น พวกที่เก็บไว้ทำนาก็ยังคงทำนาต่อไปในลักษณะของ "งานอดิเรก" มากกว่า "งานอาชีพ" ไม่ค่อยมีการบำรุงดูแลรักษา ทั้งในเรื่องของการใส่ปุ๋ย และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ส่วนพวกที่ตัดสินใจแล้วว่าจะไม่ประกอบอาชีพทำนาอีกต่อไป ก็จะปล่อยให้เป็นนาร้าง บางรายก็มีรายได้จากการตักหน้าดินขาย แต่ทั้งนี้รายได้ส่วนใหญ่ของคราวเรือนที่ขายที่ดินให้กับสวนอุตสาหกรรมโรจนะจะมาจากการฝากเงินธนาคารกินดอกเบี้ยนั่นเอง

อาชีพรับจ้าง

แต่เดิมเป็นอาชีพที่สำคัญของคนที่ไม่มืนาทำ หรือทำน้อย และยากจน โดยจะเป็นการรับจ้างทำนา ก่อสร้าง ช่างไม้ ชุดดิน ถอนหญ้า และอื่น ๆ แล้วแต่จะมีผู้ว่าจ้างให้ทำ ทั้งในเขตพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อหมดฤดูทำนาก็จะชวนขวายเป็นงานทำที่อื่น ซึ่งมักเป็นพื้นที่ห่างไกลที่ต้องอพยพออกจากหมู่บ้านเป็นการชั่วคราวเนื่องจากไม่มีงานให้ทำในเขตพื้นที่ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นงานรับจ้างในลักษณะเดิม คือ ก่อสร้าง ช่างไม้ ลูกร้างตามสถานที่ต่าง ๆ และจะอพยพกลับหมู่บ้านอีกครั้งเมื่อเมื่อถึงฤดูกาลทำนาปีหน้า อาชีพรับจ้างดังกล่าวนี้ไม่ได้จำกัดว่าคนหนึ่งจะมีการรับจ้างเพียงอย่างเดียว แต่มักปรากฏการรับจ้างหลายอย่าง สุดแต่จะมีงานให้ทำ ถือเป็นอาชีพที่ไม่มีความแน่นอนของรายได้

เมื่อมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ มีผลทำให้แรงงานรับจ้างที่เคยอพยพออกไปหางานทำนอกเขตพื้นที่ เมื่อหมดฤดูกาลทำนาก็กลับคืนถิ่น เนื่องจากสามารถประกอบอาชีพรับจ้างในพื้นที่ได้ตลอดปี ทั้งนี้สวนอุตสาหกรรมโรจนะก่อให้เกิดงานทั้งโดยตรง และทางอ้อม ในลักษณะงานรับจ้างทั่วไป และงานเฉพาะด้าน ที่มีความแน่นอนของรายได้มากขึ้น งานรับจ้างดังกล่าวได้แก่ งานรับจ้างก่อสร้างในสวนอุตสาหกรรมและอื่น ๆ ในพื้นที่

ใกล้เคียงโดยเป็นช่างไม้ ช่างปูน กรรมกรแบกหาม เป็นต้น ลูกจ้างทำงานในโรงงาน อุตสาหกรรม ยามรักษาความปลอดภัย แม่บ้านทำความสะอาดในโรงงาน ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดเฉพาะงานรับจ้างที่สำคัญดังนี้

งานรับจ้างก่อสร้าง

เป็นอาชีพที่ทำกันมานานแล้วในชุมชนหมู่ที่ 5 ในลักษณะการเป็นกรรมกรแบกหาม ช่างไม้ ช่างปูน แต่เมื่อมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้าตั้งในเขตพื้นที่ มีผลทำให้งานก่อสร้างต่าง ๆ ขยายตัวขึ้นเป็นอันมาก ทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ภายในเขตสวนอุตสาหกรรม โรจนะเอง และจากส่วนอื่น ๆ ที่เป็นผลกระทบมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้ประชาชนท้องถิ่น และพื้นที่ใกล้เคียงมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น เช่น การสร้างบ้านพักอาศัย ห้องพักให้เช่า ถึงประปาหมู่บ้าน ถนนหนทาง เป็นต้น โดยมีอัตราค่าแรงของกรรมกรทั่วไปประมาณวันละ 140 - 160 บาท ช่างไม้ ช่างปูน ประมาณวันละ 200 - 240 บาท

ลูกจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

ถือเป็นงานอาชีพของเด็กรุ่นใหม่ในชุมชนหมู่ที่ 5 เนื่องจากความต้องการแรงงานจำนวนมากของโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ภายในเขตสวนอุตสาหกรรมโรจนะและค่านิยมในอาชีพทำนาไม่มีอีกต่อไปแล้ว โรงงานเหล่านี้จะรับลูกจ้างที่มีอายุ 18 - 25 ปี เข้าทำงานในโรงงาน มีทั้งที่จำกัดวุฒิการศึกษา และไม่จำกัดวุฒิการศึกษา ทำงานเป็นกะ และทำงานไปเช้า กลับเย็นตามปกติ โดยจะทำงานทุกวันตั้งแต่วันจันทร์ - วันเสาร์ เว้นวันอาทิตย์ และวันหยุดราชการ ขึ้นอยู่กับประเภทของอุตสาหกรรม หากเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าละเอียดอ่อน ต้องใช้ความชำนาญและความรับผิดชอบเป็นพิเศษ เช่น สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ก็จะรับลูกจ้างที่มีวุฒิการศึกษาขั้นต่ำ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่ถ้าเป็นโรงงานที่ผลิตสินค้าง่าย ๆ ไม่มีขั้นตอน สลับซับซ้อน เช่น สินค้าเสื้อผ้าสำเร็จรูป ก็จะรับลูกจ้างไม่จำกัดวุฒิการศึกษา โดยให้เงินเดือน แตกต่างกันตามความสามารถและประสบการณ์ จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน พบว่า โดยทั่วไป โรงงานแต่ละโรงงานจะให้ค่าจ้างแรงงานไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก แรงงานที่เริ่มเข้าทำงานใหม่จะได้ค่าจ้างแรงงานตกวันละ 110 - 120 บาท โดยจ่ายเงินทุก ๆ 15 วัน แต่ที่แตกต่างกันคือสวัสดิการที่แต่ละโรงงานมีให้กับลูกจ้าง บางโรงงานมีสวัสดิการทั้งค่าเบี้ยขยัน ค่าโบนัส ค่ารถ อาหารกลางวัน และยังสามารถลาพักร้อน ลาป่วย ลากิจได้โดยไม่หักเงินเดือน (แต่ต้องไม่เกินจำนวนวันที่ทางโรงงานกำหนด) โรงงานเหล่านี้ก็จะมีคนต้องการสมัครเข้าทำงานเป็นจำนวนมาก จึงเกิดกรณี "เด็กฝาก" การกินเงินผู้สมัคร" เพื่อให้ได้ทำงานในโรงงานดังกล่าว

ลูกจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมบางรายสามารถหาโอกาสและช่องทางในการหารายได้เพิ่มขึ้น จากตำแหน่งหน้าที่การงานที่ทำอยู่ เช่น ในกรณีหนึ่งมีตำแหน่งหัวหน้าคูมนงานจำนวนประมาณ 300 คน มีรายได้พิเศษจากการขายสินค้าเงินผ่อนและการออกเงินให้คองงานกู้ เมื่อถึงวันเงินเดือนออกก็จะหักเงินส่วนที่ติดค้างกันอยู่ ก่อนที่จะจ่ายเงินส่วนที่เหลือให้กับคองงาน

ยามรักษาความปลอดภัยและแม่บ้านทำความสะอาด

อาชีพยามรักษาความปลอดภัยเป็นอาชีพที่เกิดจากความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมเช่นกัน โดยมีการจ้างเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกทางโรงงานจะเป็นผู้รับสมัครยามรักษาความปลอดภัยเอง ส่วนอีกลักษณะทางโรงงานจะติดต่อผ่านบริษัทรับจัดหายามรักษาความปลอดภัย ซึ่งในเขตสวนอุตสาหกรรมโรจนะมีอยู่ประมาณ 10 บริษัท มีทั้งจากกรุงเทพฯ ตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งมีการวางเงื่อนไขการจัดระบบการให้บริการตกลงกับผู้ว่าจ้างแตกต่างกันไปในแต่ละบริษัท นอกจากนี้การกำหนดคุณสมบัติยามรักษาความปลอดภัยก็แตกต่างกัน บางบริษัทมีการกำหนดวุฒิการศึกษาขั้นต่ำ มีการจัดฝึกอบรมเพื่อให้ยามรักษาความปลอดภัยรู้ระเบียบก่อนเข้าทำงาน สำหรับในชุมชนหมู่ที่ 5 กำนันละออ ตริสินธุ์ กำนันตำบลคานหาม คนปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในชุมชนหมู่ที่ 5 ก็ได้จัดตั้ง "บริษัทตรีสินธุ์การ์ด" รับจัดหายามรักษาความปลอดภัยเช่นกัน โดยรับซื้อกิจการต่อจากญาติ เมื่อประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันมียามรักษาความปลอดภัยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ จำนวนประมาณ 70 - 80 คน รับคนจากพื้นที่หมู่ 5 และพื้นที่ทั่วไป โดยไม่จำกัดวุฒิการศึกษา และไม่มีการฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน โดยให้อัตราค่าจ้างแรงงานประมาณวันละ 120 บาท ส่วนสวัสดิการอื่น ๆ ไม่มี

นอกจากอาชีพยามรักษาความปลอดภัยแล้ว บริษัทส่วนใหญ่ยังมีบริการรับจัดหายแม่บ้านทำความสะอาดให้กับโรงงานที่ต้องการด้วย แต่อาชีพดังกล่าวไม่ค่อยแพร่หลาย เนื่องจากทางโรงงานนิยมเปิดรับสมัครแม่บ้านทำความสะอาดโดยตรงมากกว่า

อาชีพค้าขาย

เริ่มเป็นอาชีพที่มีมากขึ้นในระยะหลัง โดยเฉพาะในช่วง 1 - 2 ปีที่ผ่านมาเป็นผลเนื่องมาจากการที่มีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในพื้นที่เช่นกัน การค้าขายแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการค้าขายอยู่กับที่ โดยการเปิดร้านจำหน่ายสินค้าจำพวกสินค้าเบ็ดเตล็ด ขนม ของแห้ง ของสด เล็ก ๆ น้อย และสินค้าอุปโภคบริโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าขนาดเล็ก มีสินค้าจำหน่ายไม่มากนัก ซึ่งในชุมชนหมู่ที่ 5 มีร้านค้าจำหน่ายสินค้าประเภทนี้ จำนวน 4 ร้าน เป็นร้านขายกล้วยเดี่ยว 1 ร้าน นอกนั้นเป็นการออกไปค้าขายสินค้าที่ตลาดนอกหมู่บ้าน อีกลักษณะหนึ่งเป็นการค้าขายแบบไม่อยู่กับที่ เคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ ในแหล่งที่คาดว่าจะมีลูกค้า ได้แก่ ภายในหมู่บ้าน หรือตามแหล่งพักอาศัยของแรงงานอพยพที่มีการเกาะกลุ่มรวมกันอยู่หนาแน่น ซึ่งในชุมชนหมู่ที่ 5 มีการค้าขายลักษณะนี้ 2 รูปแบบ คือ ค้าขายในรูปแบบรถเร่ และรูปแบบตลาดนัด โดยมีจำนวนที่ประกอบอาชีพค้าขายในรูปแบบรถเร่ 1 ราย จะออกเร่ขายสินค้าตามแหล่งต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นแหล่งที่พักคนงานก่อสร้างในตอนเช้าและตอนเย็นซึ่งเป็นช่วงเวลาเลิกงาน ช่วงกลางวันจะกลับมาพักที่บ้านพร้อมเปิดร้านจำหน่ายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบริเวณบ้านที่ดัดแปลงสภาพเป็นร้านค้า สำหรับการค้าขายในรูปแบบตลาดนัดมีในชุมชนหมู่ที่ 5 จำนวน 1 ราย เช่นกัน เฉพาะในพื้นที่หมู่ 5 และหมู่ 9 ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับชุมชนหมู่ 5 มีการจัดตลาดนัดถึง 3 วัน ทั้งนี้ค่อย ๆ เริ่มเกิดขึ้นช่วงเวลาไม่ถึงปีที่ผ่านมา ได้แก่ วันอังคารจัดตอนเช้าหน้าบริเวณสภาตำบล วันพุธ จัดตอนเย็นในบริเวณวัดโคกมะยม และวันพฤหัสบดี จัดตอนเย็นหน้าบริเวณสภาตำบลเช่นเดียวกับวันอังคาร เงินที่ได้จากการเก็บค่าเช่าสถานที่ตั้งร้านและที่จอดรถจะใช้ในการทำความสะอาดบริเวณตั้งร้าน บำรุงวัด และเป็นเงินทุนของสภาตำบล คนในชุมชนหมู่ที่ 5 มักจะซื้อของจากตลาดนัดที่จัดในวันอังคารและวันพฤหัสบดี เนื่องจากจัดใกล้กับแหล่งที่อยู่อาศัยมากกว่า ในขณะที่แรงงานอพยพโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนงานก่อสร้าง ซึ่งสร้างเพิงที่พักอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นเป็นบริเวณกว้างติดกับด้านหลังของวัดโคกมะฆาม นิยมที่จะมาหาซื้อของจากตลาดนัดในวันพุธมากกว่า

อาชีพทำห้องพักให้เช่า

อาชีพทำห้องพักให้เช่าเป็นอาชีพที่เพิ่งเริ่มเกิดขึ้นมาในชุมชนหมู่ที่ 5 ไม่เกินช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา มีสาเหตุเนื่องมาจากความต้องการที่พักอาศัยของแรงงานอพยพที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายในเขตสวนอุตสาหกรรมโรจนะ มีทั้งที่เป็นอาคารแถวชั้นเดียว ทำด้วยไม้ ห้องน้ำรวม และอาคารแถวชั้นเดียว ทำด้วยคอนกรีต มีห้องน้ำในตัว ซึ่งจะมีราคาและเงื่อนไขการเช่าแตกต่างกันไป อัตราค่าเช่าจะตกอยู่ประมาณห้องละ 600 - 1,500 บาท แล้วแต่สภาพความสวยงาม ความสะอาดของห้องพักและจำนวนผู้เช่าพัก ปัจจุบันในชุมชนหมู่ที่ 5 มีห้องพักให้เช่าทั้งหมด 4 แห่ง มีจำนวนห้องพักให้เช่าตั้งแต่ 7 - 27 ห้อง บางแห่งประกอบด้วยหลายเจ้าของ ซึ่งเป็นญาติพี่น้องทำร่วมกัน เจ้าของห้องพักให้เช่าเหล่านั้นนอกจากจะประกอบอาชีพดังกล่าวแล้ว ยังประกอบอาชีพอื่น ๆ อีก บางรายทำร่วมกับการทำนาและเลี้ยงไก่ บางรายทำร่วมกับการทำนาและอาชีพรับจ้าง พร้อมดัดแปลงบ้านพักอาศัยซึ่งติดกับห้องพักให้เช่าเปิดเป็นร้านขายของให้กับผู้พักอาศัย บางรายทำร่วมกับการรับเหมาก่อสร้าง โดยอาศัยความรู้ความชำนาญของตนในการสร้างห้องพักให้เช่า ผู้เช่าพักส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นยามรักษา

ความปลอดภัย ลูกจ้างทำงานในโรงงาน ส่วนห้องพักให้เช่าที่มีราคาถูกลงมาก็จะเป็นพวกทำงานก่อสร้าง เจ้าของห้องพักให้เช่าบางรายจะมีการคัดเลือกผู้เช่าพัก และมีการกำหนดระเบียบการเช่าพัก เช่น ห้ามทำอาหารในห้องพัก ห้ามส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อควบคุมให้การพักอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นไปโดยเรียบร้อย

อาชีพเย็บผ้าโหล

อาชีพเย็บผ้าโหลเป็นอาชีพเสริมที่นิยมทำกันในชุมชนหมู่ที่ 5 ตั้งแต่ก่อนที่จะมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้าตั้งในลักษณะของการรับจ้างตัดและเย็บผ้า แล้วจะมีผู้รวบรวมนำส่งตลาดในกรุงเทพฯ คือ ที่โบ้เบ้อีกทีหนึ่ง อัตราค่าจ้างตัดผ้าตกโหลละ 3 บาท ค่าจ้างเย็บผ้าโหลละ 7 บาท วันหนึ่ง ๆ หากทำเต็มที่แล้วจะมีรายได้ประมาณวันละ 100 - 120 บาท ในชุมชนหมู่ที่ 5 มีอยู่ครอบครัวหนึ่งที่ทำกิจการเย็บผ้าโหล โดยเป็นผู้หาซื้อผ้านำมาให้ชาวบ้านตัดและเย็บ เมื่อเสร็จแล้วก็รวบรวมส่งจ่ายตลาดกรุงเทพฯ ปัจจุบันหลังจากที่มีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งแล้วอาชีพเย็บผ้าโหลเริ่มลดจำนวนลง เนื่องจากผู้ประกอบการอาชีพเย็บผ้าโหลบางรายหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน

อาชีพรับราชการ

อาชีพรับราชการส่วนใหญ่เป็นอาชีพของบุตรหลานของผู้ที่มีที่นาจำนวนมากในชุมชนหมู่ที่ 5 ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตต้องผู้ที่มีฐานะดีเท่านั้นจึงจะมีปัญญาส่งบุตรหลานให้เรียนในระดับสูงได้ ส่วนผู้ที่ไม่มีฐานะเมื่อเรียนจบการศึกษามาถึงขั้นนี้ก็จะต้องออกมาช่วยบิดามารดาทำงาน อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากการที่มีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามา ทำให้บิดามารดามีกำลังพอที่จะส่งบุตรหลานให้เรียนในระดับที่สูงขึ้น โดยบิดามารดาส่วนหนึ่งคาดหวังที่จะให้บุตรหลานของตนประกอบอาชีพรับราชการ เนื่องจากเห็นว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติและมั่นคง

การลดลงของอาชีพทำนา การมีงานรับจ้างในภาคเกษตรกรรมลดน้อยลง ประกอบกับมีโอกาสหารายได้จากการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น อันมีผลเนื่องมาจากสวนอุตสาหกรรมโรจนะสร้างงานให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้เกิดงานอาชีพต่าง ๆ ขึ้นอย่างหลากหลายในชุมชนหมู่ที่ 5 ดังได้แสดงให้เห็นในข้างต้นแล้ว ซึ่งจากการสำรวจรายครัวเรือนทุกครัวเรือนของผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า คงเป็นการยากที่จะกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่า ชาวบ้านในชุมชนหมู่ที่ 5 ประกอบอาชีพใดเป็นอาชีพหลักก็ครัวเรือน อาชีพใดเป็นอาชีพรองก็ครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น บางครัวเรือนประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ และอาชีพต่าง ๆ ดัง

กล่าวให้รายได้ไม่แตกต่างกันมากนัก บางอาชีพอาจทำรายได้ให้มากในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่หากพ้นช่วงระยะเวลานั้นแล้ว รายได้อาจจะลดลงหรือหมดไป บางครัวเรือนอยู่ในระยะของการปรับเปลี่ยนอาชีพ โดยยังคงทำอาชีพเดิมอยู่และลองทำอาชีพใหม่ไปพร้อม ๆ กัน บางครัวเรือนหยุดอาชีพการทำนาที่เป็นอาชีพเดิมอยู่และลองทำอาชีพใหม่ไปพร้อม ๆ กัน บางครัวเรือนหยุดอาชีพการทำนาที่เป็นอาชีพหลักตั้งเดิมตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษไปประมาณ 1 - 2 ปี หากแต่ในปีที่ข้าวราคาดี ก็กลับมาเริ่มต้นทำนาใหม่ บางครัวเรือนยังประกอบอาชีพทำนา แต่ปัจจุบันมีรายได้จากทยอยขายที่นาของตนให้กับสวนอุตสาหกรรม ฉะนั้นในที่นี้จึงจะกล่าวถึงการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส โดยไม่แบ่งแยกออกเป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง ซึ่งชุมชนหมู่ที่ 5 มีการประกอบอาชีพหลากหลายอาชีพดังนี้

1. ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว มีจำนวน 40 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 74.07 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด โดยแบ่งเป็น

- อาชีพทำนา	9 ครัวเรือน
- อาชีพรับจ้าง	17 ครัวเรือน
- อาชีพค้าขาย	8 ครัวเรือน
- อาชีพรับราชการ	4 ครัวเรือน
- อาชีพเย็บผ้าโหล	2 ครัวเรือน
- อาชีพอื่น ๆ	1 ครัวเรือน

2. ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอาชีพ มีจำนวน 11 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 20.37 โดยแบ่งเป็น

- อาชีพเย็บผ้าโหลและอาชีพรับจ้าง	3 ครัวเรือน
- อาชีพทำนาและอื่น ๆ เช่น ห้องพักให้เช่า รับจ้าง ร้านค้า เลี้ยงไก่	3 ครัวเรือน
- อาชีพรับจ้าง และทำห้องพักให้เช่า	2 ครัวเรือน
- อาชีพค้าขาย และอาชีพเย็บผ้าโหล	2 ครัวเรือน
- อาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้าง	1 ครัวเรือน

3. ครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพ มีจำนวน 3 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 5.56 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด หัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรสเป็นผู้สูงอายุ ในจำนวนนี้ 2 ครัวเรือนมีรายได้จากการฝากเงินธนาคารกินดอกเบี้ย ส่วนอีก 1 ครัวเรือน มีบุตรหลานที่อยู่บ้านติดกันคอยดูแล

เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพความเป็นมาและสาเหตุในการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้าน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเฉพาะกรณีที่เห็นว่าน่าสนใจดังนี้

- กรณีทำนาเพียงอาชีพเดียว และยังไม่เคยขายที่

กรณีนี้เป็นชาวบ้านกลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนเขตติดต่อกับหมู่ที่ 7 และมีที่นาอยู่ใกล้เคียงกับบริเวณที่ตั้งบ้านเรือน แต่เดิมชาวบ้านกลุ่มนี้ประกอบอาชีพทำนาทั้งหมด มีทั้งที่ทำนาในที่นาของตัวเอง เช่าทำนาเพิ่ม และเช่าทำนาทั้งหมด ปัจจุบันยังคงมีการประกอบอาชีพทำนาเหลือเพียงแค่ 3 ครัวเรือน นอกนั้นเลิกประกอบอาชีพทำนาหันไปทำอาชีพอื่นที่ให้รายได้ดีกว่า ตั้งแต่ก่อนที่สวนอุตสาหกรรมโรจนะจะเข้ามาตั้ง เนื่องจากประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติ บางรายถึงกับมีหนี้สิน ทำให้เกิดความท้อแท้ที่จะทำนาต่อไป พวกที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ดินขนาดเล็กก็จะขายที่ดินให้กับคนในพื้นที่ในราคาถูก แล้วนำเงินมาลงทุนทำอาชีพอื่น พวกที่ยังคงทำนาในปัจจุบันจะเป็นพวกที่ทำนาในที่ดินของตนเองทั้งหมด เฉลี่ยแล้วครัวเรือนละ 50 ไร่ หัวหน้าครัวเรือนเฉลี่ยอายุประมาณ 45 ปี เหตุที่ไม่ขายที่และยังคงทำนาอยู่ต่อไป เนื่องจากพื้นที่ทำนาขณะนี้อยู่ในเขตความต้องการของสวนอุตสาหกรรมโรจนะ จึงยังคงอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษไว้ได้ อย่างไรก็ตามมีชาวบ้านบางคนกล่าวคำพูดที่แสดงให้เห็นถึงความเสียดายที่ไม่ได้รับโอกาสเหมือนเช่นคนอื่น ๆ ว่า "ทำไมโรงงานไม่มาซื้อที่แถบนี้บ้างก็ไม่ว่า ซื้อไปแต่แถบทางโน้น" และเมื่อผู้วิจัยถามถึงว่า หากโรงงานต้องการซื้อที่แล้ว เขาจะขายหรือไม่ ชาวบ้านจะตอบว่า "ขาย ถ้าให้ราคาดี"

- กรณีทำนาเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว และได้ขายที่ไปบ้างแล้ว

กรณี นายวงศ์ ธาราวุฒิ อายุ 72 ปี เป็นคนที่มีฐานะดีมาแต่ดั้งเดิม ได้รับมรดกที่นาจากบิดามารดาเป็นร้อยไร่ มีอาชีพทำนา และปล่อยนาให้คนอื่นเช่าบ้าง แต่ปัจจุบันได้ขายที่นาให้สวนอุตสาหกรรมโรจนะไปบ้างแล้ว เหลือขณะนี้อยู่ประมาณ 80 ไร่ ปัจจุบันยังคงทำนาและให้ญาติเช่าที่นาอยู่ แต่เนื่องจากอายุมาก ไม่มีบุตรที่จะสืบทอดอาชีพทำนา (บุตรทั้ง 3 คนประกอบอาชีพรับราชการทั้งหมด) และไม่เดือดร้อนเรื่องเงินทอง ลักษณะการทำนาจึงเหมือนเช่นเป็น "งานอดิเรก" มากกว่าที่จะตั้งใจทำจริงจึงเพื่อให้ได้ผลผลิต รายได้ส่วนใหญ่มาจากการฝากเงินธนาคารกินดอกเบี้ย

- กรณีทำนาแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่น

กรณี นายรวม พยัคฆโช อายุ 50 ปี ช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพทำนา จนกระทั่งแต่งงานแยกครอบครัว บิดามารดาแยกที่ดินให้ทำกินจำนวน 19 ไร่ ซึ่งได้อาศัยทำนาเรื่อยมา ซึ่งได้ผลผลิตไม่แน่นอนในแต่ละปี ยามว่างจากการทำนายนายรวมยังรับจ้างเป็นช่างไม้ ส่วนภรรยารับจ้างเย็บผ้าโหล ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2535 การทำนาไม่ได้ผล ได้ผลผลิตน้อย และ

คุณภาพข้าวไม่ดี คือ "ข้าวแดงมาก และมีความชื้นสูง" พ่อค้าไม่รับซื้อ ต้องนำข้าวดังกล่าวเก็บไว้เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงลูกประกอบอาชีพทำนา และขายที่ให้สวนอุตสาหกรรมโรจนะทั้งหมด เหลือไว้แต่พื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ 1 งาน ต่อมาทั้งตนเองและภรรยาสุขภาพไม่แข็งแรง โดยตนเองมักเป็นลมหน้ามืด ส่วนภรรยาผ่าตัดท้อง เนื่องจากเป็นนิ่วในถุงน้ำดี จึงเลิกอาชีพรับจ้างเป็นช่างไม้และอาชีพเย็บผ้าโหล หันมาประกอบอาชีพเปิดร้านค้าขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ เนื่องจากเห็นว่าบริเวณใกล้บ้านที่เปิดเป็นร้านค้ามีคณงานก่อสร้างมาตั้งเพิงอยู่อาศัยจำนวนมาก ปัจจุบันคณงานกลุ่มดังกล่าวได้ย้ายออกไปทำงานในพื้นที่อื่นแล้ว ร้านค้าจึงมีรายได้ไม่ดีนัก อย่างไรก็ตามครอบครัวนายรวมก็ไม่เดือดร้อน เนื่องจากมีรายได้หลักมาจากการฝากเงินธนาคารกินดอกเบี้ยนั่นเอง

กรณี นายอนันต์ แก้วสามสี อายุประมาณ 50 ปี เดิมมีอาชีพทำนา ทั้งทำนาในที่นาของตนเองและเช่าที่นาของ นายวงษ์ ธาราวุฒิ ซึ่งเป็นญาติเพิ่มเติมยามว่างจะประกอบอาชีพรับจ้างก่อสร้างเป็นรายได้เสริม ปัจจุบันยังคงประกอบอาชีพทำนา แต่ได้ขายที่ดินบางส่วนให้สวนอุตสาหกรรมโรจนะไปบ้าง นอกจากนี้ยังเริ่มอาชีพทำห้องพักให้เช่าเป็นรายแรกในชุมชนหมู่ที่ 5 เมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา โดยมีเหตุจูงใจมาจากบุตรของนายวงษ์ ธาราวุฒิ ซึ่งเป็นครูอยู่ที่จังหวัดสระบุรี ได้พาลูกสาวของภารโรงในโรงเรียนมาฝากเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายในเขตสวนอุตสาหกรรมโรจนะ และฝากให้พักที่บ้านของนายอนันต์ โดยเช่าห้อง ๆ หนึ่งภายในบ้านพักอาศัย ต่อมาเริ่มมีคนมาหาเช่าห้องพักอยู่เรื่อย ๆ จึงเห็นเป็นโอกาสที่จะหารายได้เพิ่มเติม จึงได้สร้างห้องพักให้เช่า จำนวน 4 หลัง รวม 27 ห้อง ในจำนวนนี้เป็นของพี่น้องที่อยู่อื่นแล้วร่วมลงทุนพร้อมฝากดูแลเก็บค่าเช่า จำนวน 3 หลัง เก็บค่าเช่าเดือนละ 700 บาท โดยไม่จำกัดจำนวนคนพักอาศัย คนที่มาเช่าห้องพักส่วนใหญ่จะเป็นยามรักษาความปลอดภัยและลูกจ้างทำงานในโรงงาน ต่อมาได้เปิดร้านค้าภายในบ้านขายของให้กับผู้เช่าห้องพักเพื่อหารายได้อีกทางหนึ่งด้วย

กรณี นายละออง ตรีมรรค อายุประมาณ 55 ปี เดิมประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักเช่นกัน ต่อมาการทำงานประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติ จนต้องขายนาขดใช้หนี้สิน หันมาทำงานรับจ้างเป็นช่างไม้ แล้วค่อย ๆ พัฒนาฝีมือขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งสามารถรับเหมาก่อสร้างได้ มีคนงานในความรับผิดชอบประมาณ 8 - 10 คน เป็นคนที่มาจากหมู่ 5 และหมู่ใกล้เคียง รับงานที่ต่าง ๆ เรื่อย ๆ ไปทั้งภายในชุมชน ตำบลจังหวัด และในเขตกรุงเทพฯ เมื่อมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้ง ทำให้หมู่บ้านและตำบลคานหามตลอดจนตำบลใกล้เคียงเกิดความเจริญ มีงานก่อสร้างเกิดขึ้นอย่างมากมาย การเข้าไปรับเหมาทำงานในกรุงเทพฯ จึงมีน้อยลง ปัจจุบันนายละอองได้จดทะเบียนภาษีเงินได้ประกอบกิจการประเภทบุคคลธรรมดา โดยได้รับคำแนะนำจากนายอำเภอคนก่อน ซึ่งการจดทะเบียนถูกต้องเป็นทางการจะทำให้สามารถรับงานได้กว้างขึ้น

ทั้งในส่วนงานภาครัฐและเอกชน พื้นที่รับงานส่วนใหญ่ในขณะนี้จะอยู่ในเขตตำบลคานหาม และอำเภอบางปะอิน โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุขประเภทต่าง ๆ ของชุมชนหมู่ที่ 5 ที่ดำเนินการในปี 2537 ได้แก่ การปรับปรุงถนน การสร้างถ้ำน้ำประปา สะพานข้ามคลอง สำเร็จได้ด้วยการริบเหมาของนายละออง ตริมิตร

กรณี นายเจิม จำแนกวิทย์ อายุประมาณ 60 ปี แต่งงานมีบุตร 3 คน ประกอบอาชีพทำนา เมื่อบุตร 2 คนแรกแต่งงานแล้วแยกครอบครัว นายเจิมแบ่งที่นาให้ลูกคนละ 15 - 20 ไร่ ต่อมาได้ขายที่นาส่วนหนึ่งให้กับสวนอุตสาหกรรมไป ปัจจุบันยังคงเหลือที่นาเป็นของตัวเอง 30 ไร่ และยังคงทำนาอยู่จนถึงปัจจุบัน ไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพไปประกอบอาชีพอื่น เนื่องจากตนเองอายุมากแล้ว ส่วนบุตรคนโตซึ่งเป็นผู้หญิง จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดโคกมะยม เดิมประกอบอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียว ต่อมาเมื่อมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในพื้นที่ ส่งผลให้มีแรงงานอพยพเข้ามามากมายโดยเฉพาะพวกก่อสร้าง ประกอบกับมีที่นาติดกับเขตสวนอุตสาหกรรม จึงเริ่มประกอบอาชีพทำห้องพักให้เช่าเมื่อเกือบ 2 ปีที่ผ่านมา โดยสร้างทั้งหมดจำนวน 20 ห้อง ราคาเช่าห้องละ 600 - 800 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนคนอยู่อาศัย ต่อมาเมื่อมีญาติซึ่งทำงานอยู่บริษัทจำหน่ายอาหารสัตว์แห่งหนึ่งเข้ามาแนะนำให้เลี้ยงไก่ไข่ จึงได้เริ่มลองเลี้ยงดู ปรากฏว่าได้ผลดี ไข่ไก่ที่ได้มีคณจากในหมู่บ้านและจากแรงงานอพยพมาซื้อถึงบ้านสามารถขายหมดทุกวัน ปัจจุบันเลี้ยงไก่ไข่ประมาณ 10,000 ตัว

- กรณีคนรุ่นใหม่ที่ไม่เคยทำนาเลย

กรณีที่ 1 เป็นเด็กสาวรุ่น อายุประมาณ 17 ปี จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากเรียนอ่อน เมื่อจบการศึกษาแล้ว ญาติซึ่งทำงานอยู่ในโรงงานแห่งหนึ่งภายในเขตสวนอุตสาหกรรมโรจนะ ได้ฝากเข้าทำงานทั้งที่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ที่โรงงานจะรับ ขณะนี้เพิ่งทำงานได้ 3 เดือน ได้รับค่าจ้างแรงงานวันละ 110 บาท และไม่คิดที่จะสืบทอดอาชีพทำนาต่อจากบิดามารดา

กรณีที่ 2 เป็นหญิงสาวอายุประมาณ 26 ปี จบการศึกษาระดับ ปวช. เมื่อจบแล้วได้แต่งงานและทำงานอยู่บริษัทในกรุงเทพฯ ต่อมาเมื่อมีบุตรจึงย้ายกลับมาอยู่กับบิดามารดาที่บ้านในชุมชนหมู่ที่ 5 และเข้าทำงานในโรงงานภายในสวนอุตสาหกรรมโรจนะจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 6 ปี แล้ว ได้เลื่อนระดับเป็นตำแหน่งหัวหน้าคณคนงาน ส่วนสามียังคงทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยจะกลับมาอยู่กับครอบครัวเฉพาะในวันเสาร์ - อาทิตย์ ฉะนั้นเมื่อถึงวันทำงานบุตรที่ยังเล็กจะถูกฝากให้ตายายคอยช่วยดูแล

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในด้านลักษณะอาชีพจะเห็นได้ว่า การก่อตั้งสวนอุตสาหกรรมโรจนะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ลักษณะอาชีพของชาวบ้านในชุมชนหมู่ที่ 5 เปลี่ยนแปลงไป อาชีพที่ได้รับผลกระทบเด่นชัดมากที่สุด ได้แก่ อาชีพทำนา ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่ทำสืบต่อเรื่อยกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และเป็นอาชีพหลักของชุมชน ปัจจุบันมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว และอยู่ในสภาพที่ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นอาชีพหลักของชุมชนอีกต่อไปแล้ว ชาวบ้านในชุมชนหมู่ที่ 5 เริ่มหันไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่มีรายได้และความแน่นอนของรายได้สูงกว่าแทน ได้แก่ การเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ยามรักษาความปลอดภัย การทำห้องพักให้เช่า ค้าขาย ก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพที่เกิดขึ้นจากผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งสิ้น

สำหรับฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านในชุมชนหมู่ที่ 5 หากใช้สิทธิในการครอบครองที่ดินเป็นตัวชี้วัดเช่นในสังคมเกษตรกรรม ซึ่งหากเป็นเกษตรกรหรือเป็นผู้ที่มีอาชีพจำเป็นต้องใช้ที่ดินเพื่อการทำมาหากินแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านส่วนใหญ่อยู่ในภาวะน่าเป็นห่วง อย่างไรก็ตามหากมองจากลักษณะอาชีพของชาวชุมชนนี้แล้วมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังใช้ที่ดินทำการเกษตรอยู่ และเกือบทั้งหมดจะมีที่ดินเป็นของตนเอง นอกนั้นจะมีอาชีพนอกภาคการเกษตรทั้งสิ้น ซึ่งเกือบจะเหมือน ๆ กับในสังคมเมือง ฉะนั้นการใช้สิทธิในการครอบครองที่ดินเป็นตัวชี้วัดฐานะของบุคคลนั้น จึงไม่น่าจะถูกต้องในภาวะเช่นนี้ เนื่องจากชาวบ้านไม่ได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินในการหาเลี้ยงชีพหรือสร้างฐานะของตน แต่ถ้ามองจากสภาพบ้านเรือนเป็นหลักก็ต้องกล่าวว่กว่ากว่าครึ่งมีฐานะปานกลางจนถึงฐานะดี เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนที่เริ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นในระยะหลังนิยมสร้างบ้านหลังใหม่ โดยรื้อบ้านหลังเดิมพร้อมกันนั้นก็นิยมที่จะให้ลูก ๆ ที่มีครอบครัวแล้วแยกออกไปสร้างบ้านเรือนใหม่ติด ๆ กันกับบ้านพ่อแม่ แต่ในจำนวนนี้มีบางครอบครัวที่มีอาชีพรับจ้างก่อสร้างหรือเป็นช่างฝีมือประเภทช่างไม้ ช่างปูน ซึ่งนำความสามารถที่มีอยู่มาสร้างบ้านของตนเองในราคาที่ถูกมากแทบไม่น่าเชื่อโดยตัดแปลงวัสดุจากบ้านที่มีอยู่เดิม และหาซื้อเพิ่มบางส่วนจากแหล่งที่รู้จัก ส่วนแรงงานที่ใช้ก่อสร้างก็อาศัยจากลูกหลานนั่นเอง นอกจากนั้นอีกประการหนึ่งมีครอบครัวบางส่วน (ส่วนน้อย) ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง นอกจากที่อยู่อาศัยและมีสภาพบ้านเรือนค่อนข้างเก่าทรุดโทรม แต่มีเงินจำนวนมากฝากกินดอกเบี้ยไว้กับธนาคาร เนื่องจากได้ขายที่ดินทำกินของตนเองให้กับสวนอุตสาหกรรมไปแล้ว ฉะนั้นการใช้สิทธิในการครอบครองที่ดินและสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นตัวชี้วัดฐานะ จึงไม่น่าจะเหมาะสมนัก

ฉะนั้น ตัวชี้วัดฐานะของครัวเรือนที่เหมาะสมที่สุดจึงน่าจะเป็นรายได้ ความแน่นอนของรายได้ ตลอดจนความรู้สึกของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการสอบถามถึงรายได้ของชาวบ้านโดยตรงไม่สามารถกระทำได้ จึงได้ใช้ลักษณะอาชีพหัวหน้าครัวเรือน และคู่สมรสมาประเมินรายได้ของครัวเรือน กล่าวได้ว่าชุมชนหมู่ที่ 5 ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง รอง

ลงมาคือพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และพวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน หรือรายได้อาจยังไม่แน่นอนตามลำดับ พวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเกือบทั้งหมดจะเป็นครอบครัวที่รวยมาแต่ดั้งเดิม หรือเป็นครอบครัวที่ชายที่ให้แก่สวนอุตสาหกรรมและฝากเงินไว้กับธนาคารกินดอกเบี้ย ในจำนวนนี้มีทั้งครอบครัวที่ชายที่ดินทั้งหมดให้สวนอุตสาหกรรมและครอบครัวที่ชายที่ดินบางส่วนและยังเหลือบางส่วนสำหรับทำนาหรือให้เช่าทำนา หรือปล่อยให้รกร้างว่างเปล่ารอราคาขึ้น พวกที่มีฐานะเศรษฐกิจปานกลาง ได้แก่ พวกที่มีอาชีพรับราชการ ค้าขาย ห้างพักให้เช่า รับจ้างประเภทแรงงานฝีมือ ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ทำกิจการเย็บผ้าโหล เป็นต้น พวกที่มีฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนหรือรายได้อาจยังไม่แน่นอน ส่วนใหญ่ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไปตามแต่จะมีผู้ว่าจ้าง เนื่องจากเป็นแรงงานไร้ฝีมือ อาชีพค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ หรืออื่น ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามสำหรับความคิดเห็นของชาวบ้านในภาพรวมแล้ว ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทางที่ตรงกันว่า การมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในพื้นที่ ทำให้ครอบครัวของตนเองมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น

การศึกษาและการเปลี่ยนแปลง

แต่เดิมชาวบ้านส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เฉพาะครอบครัวที่จะศึกษาต่อเท่านั้น จึงจะส่งบุตรหลานให้เข้าไปเรียนโรงเรียนในเมือง อย่างเช่นในกรณีของผู้ใหญ่สละ หามนตรี ผู้ใหญ่คนที่ 5 ของชุมชน ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา โดยพยายามส่งเสียลูก ๆ ทั้ง 9 คน ให้เรียนหนังสือให้สูงที่สุด เพื่อลูก ๆ จะได้ทำงานสบายไม่ลำบากเหมือนตนเอง ผู้ใหญ่ให้ความเห็นว่า "ความรู้กินไม่หมด ส่วนที่นาซึ่งมีอยู่ขณะนั้นประมาณ 80 ไร่ หากแบ่งให้ลูกทั้ง 9 คน ก็จะได้คนละไม่ถึง 10 ไร่เท่านั้นเอง หากไม่ระวังรักษาอีกไม่นานก็หมด แล้วรุ่นหลานก็จะลำบาก" ดังนั้นผู้ใหญ่สละจึงได้ทยอยขายที่นาของตนเองให้กับคนในพื้นที่ เพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่ลูก ปัจจุบันลูก ๆ ทั้ง 9 คน ประกอบอาชีพรับราชการทั้งหมด เป็นทหาร ตำรวจ อาจารย์ และอื่น ๆ ทำงานในกรุงเทพฯ พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี และอุทัยธานี ไม่มีใครที่จะสืบทอดอาชีพทำนาต่อจากผู้ใหญ่สละเลย ที่ดินผืนสุดท้ายจำนวน 15 ไร่ ได้ขายให้สวนอุตสาหกรรมโรจนะหมดแล้ว โดยแบ่งขาย 2 ครั้ง ครั้งแรกขายจำนวน 4 ไร่ ในราคาไร่ละ 6 หมื่นบาท ครั้งที่ 2 ขายจำนวน 11 ไร่ ในราคาไร่ละ 1.5 แสนบาท คงเหลือไว้เพียงแต่ที่อยู่อาศัย

ต่อมาก่อนที่จะมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้ง ได้เกิดค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในเมืองตั้งแต่ระดับการศึกษาภาคบังคับ อย่างไรก็ตามค่านิยมดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้ก็แต่พวกที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะการศึกษาในเมืองจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าการศึกษาที่โรงเรียนในหมู่บ้าน ตั้งแต่ค่ารถรับส่ง ค่าอาหารกลางวัน ค่าเสื้อผ้านักเรียน ค่า

อุปกรณ์การเรียนการสอน และค่าใช้จ่ายิปาณะอื่น ๆ ฉะนั้นจึงมีเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้น แต่เมื่อมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งชาวบ้านเริ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นจากการขายที่ดินส่วนหนึ่ง และจากงานอาชีพใหม่ ๆ ที่มีรายได้และความแน่นอนของรายได้มากขึ้นส่วนหนึ่ง จึงทำให้มีครอบครัวที่ส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนต่อในเมืองเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นจำนวนมาก แต่หากเงินทองมีจำกัดก็จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนที่โรงเรียนในตัวอำเภออุทัย จนกระทั่งถึงกับมีรถรับส่งเด็กนักเรียนประจำ 2 เส้นทาง ได้แก่ จากหมู่บ้านไปโรงเรียนในตัวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2 คน เป็นรถสองแถว 1 คัน รถโดยสารขนาดใหญ่ (รถบัส) 1 คัน และจากหมู่บ้านไปโรงเรียนในตัวอำเภออุทัย จำนวน 1 คัน เป็นรถสองแถว โดยจะรับเด็กไปโรงเรียนในตอนเช้า เวลาประมาณ 06.30 - 07.00 น. และส่งกลับบ้านในเวลาประมาณ 16.00 - 17.00 น. ตามเส้นทางรถวิ่งผ่านดังกล่าว คิดค่าบริการคนละ 200 บาทต่อเดือน ครอบครัวเหล่านี้ให้เหตุผลถึงการนิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนในเมือง แทนที่จะเรียนในโรงเรียนวัดโคกมะยมอย่างรุ่นพ่อแม่ว่า จะทำให้หาสถานที่ศึกษาต่อเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับตามที่ต้องการได้ง่าย นอกจากนี้ยังดูมีเกียรติกว่าและถือเป็นการเตรียมบุตรหลานให้พร้อมสำหรับการใช้ชีวิตอยู่ในเมือง หากต้องการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป ค่านิยมดังกล่าวด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการศึกษามากกว่าเดิม ค่านึงถึงโอกาสในการหาสถานที่ศึกษาต่อเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ส่วนอีกด้านหนึ่งแสดงให้เห็นถึงการพยายามยกระดับชั้นทางสังคม โดยใช้สถานที่ศึกษาเป็นเกณฑ์วัด

ปัจจุบันเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ส่วนใหญ่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นที่โรงเรียนประจำอำเภออุทัย หรือโรงเรียนประจำจังหวัด เฉลี่ยแล้วจะจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่บางครอบครัวสามารถส่งบุตรหลานเรียนในระดับที่สูงกว่านั้น ซึ่งการศึกษาสูงสุดในหมู่บ้านคือ ระดับปริญญาตรี เป็นที่น่าสังเกตว่าพ่อแม่ในสมัยปัจจุบันพยายามที่จะส่งลูกเรียนให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้แต่ผู้ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปที่มีฐานะยากจน หาเช้ากินค่ำ ก็ยังมีความคิดเช่นนั้น โดยชาวบ้านผู้หนึ่งบอกกับผู้วิจัยว่า "ถ้าไม่ส่งให้เรียนอย่างน้อยจนจบชั้น ม.3 จะไปทำอะไรกิน เดียวนี้เข้าทำงานโรงงานก็ต้องจบวุฒิน้อย ม.3 แล้ว" อย่างไรก็ตามมีพ่อแม่บางส่วนไม่ยอมให้ลูกทำงานโรงงาน หรือบริษัท อย่างเช่นกรณีของนายรวม พยัคฆโซ ที่ได้เคยกล่าวถึงมาแล้ว ต้องการให้ลูกเข้ารับราชการ เพราะดูมีเกียรติและมีความมั่นคงมากกว่า

อย่างไรก็ตาม นอกจากผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำให้ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยของคนในชุมชนสูงขึ้นกว่าเดิมแล้ว การรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งทำให้เกิดค่านิยมสมัยใหม่ก็น่าจะมีส่วนที่ทำให้ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อสอบถามบิดามารดาหรือเด็กที่ทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตสวนอุตสาหกรรมโรจนะ บางส่วนมีความเห็นว่าระดับการศึกษาไม่มีความสำคัญต่อระดับรายได้ที่ได้

รับ ความชำนาญ ประสบการณ์ และระยะเวลาที่ทำงาน ตลอดจนความขยันขันแข็ง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากกว่า ฉะนั้นไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใด เมื่อเข้าทำงานในโรงงานก็จะเริ่มต้นด้วยระดับรายได้ที่เท่ากัน แต่บางส่วนโดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาสูง บิดามารดาที่มีฐานะดีหรือบุตรหลานที่ได้เข้าไปศึกษาต่อในตัวเมืองพระนครศรีอยุธยายังมีความคิดว่า ระดับการศึกษามีส่วนที่จะทำให้สามารถเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีสวัสดิการดีได้ เนื่องจากโรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่จะรับผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป

ครอบครัวและการเปลี่ยนแปลง

แต่เดิมครอบครัวในชุมชนหมู่ที่ 5 จะประกอบอาชีพทำนา และรับจ้างเป็นหลัก บุตรจะสืบทอดอาชีพดังกล่าวต่อกับบิดามารดาหลังจากที่จบการศึกษาแล้ว โดยทำร่วมกับบิดามารดา ต่อเมื่อแต่งงานมีครอบครัวอาจจะอยู่ช่วยบิดามารดาทำงานชั่วคราวหนึ่งแล้วจึงแยกบ้านเรือนออกมาตั้งอยู่ใกล้บ้านของบิดามารดาและแยกประกอบอาชีพต่างหาก ยกเว้นบุตรคนสุดท้ายที่มักจะได้รับการมอบหมายให้เป็นผู้เลี้ยงดูบิดามารดาชรา ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าครอบครัวในชุมชนหมู่ที่ 5 มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมาตั้งแต่ก่อนที่สวนอุตสาหกรรมโรจนะจะเข้ามาตั้งในพื้นที่ โดยสังเกตได้จากลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มติดกัน บางครั้งอยู่ภายในรั้วบ้านเดียวกัน และเมื่อเข้าไปสัมภาษณ์หรือพูดคุยภายในบ้านจะพบว่า จำนวนสมาชิกแต่ละครัวเรือนมีประมาณ 4 - 5 คน ส่วนใหญ่ประกอบด้วย พ่อ-แม่-ลูก แต่บางครั้งอาจพบ พ่อ-แม่-ลูกที่ยังไม่แต่งงาน-ลูกที่แต่งงานแล้ว-ลูกเขยหรือลูกสะใภ้ และหลาน อย่างไรก็ตามลักษณะดังกล่าวคงอยู่ไม่ถาวร หากลูกที่ยังไม่แต่งงานเกิดแต่งงานและนำเขยหรือสะใภ้เข้าบ้าน ลูกที่แต่งงานแล้วจะแยกครอบครัวออกไปตั้งบ้านเรือนใหม่บริเวณใกล้ ๆ บ้านหลังเดิม โดยส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนด้านที่ดิน และเงินทองบางส่วนจากบิดามารดา แต่หากเป็นครอบครัวที่มีฐานะยากจน บุตรต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเอง เนื่องจากบิดามารดาไม่อยู่ในฐานะที่จะให้ความช่วยเหลือได้

ในครอบครัวที่มีอาชีพทำนา ความผูกพันภายในจะมีอยู่อย่างแน่นแฟ้น เนื่องจากมีความสัมพันธ์ มีส่วนรับผิดชอบในอาชีพการงานร่วมกัน รวมทั้งมีเวลาว่างจากการทำนามาก สำหรับครอบครัวที่มีอาชีพรับจ้างในช่วงฤดูทำนา ทั้งสามีและภรรยาอาจช่วยกันรับจ้างทำนา แต่หากพ้นช่วงฤดูทำนาดังกล่าว ส่วนใหญ่ภรรยาจะอยู่บ้านเย็บผ้าโหล พร้อมเลี้ยงดูบุตร ในขณะที่สามีออกไปหารับจ้างนอกหมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง สามารถไปเข้า-เย็นกลับ ภายในตัวจังหวัดอยุธยา หรือเข้ากรุงเทพฯ ซึ่งต้องอยู่ทำงานเป็นเดือน ๆ จึงจะได้กลับมาอยู่ร่วมกับครอบครัวอีกครั้งหนึ่ง

แต่เมื่อสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในพื้นที่ ทำให้ลักษณะการประกอบอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวที่เคยประกอบอาชีพทำนาาร่วมกันทั้งพ่อ แม่ ลูก ก็ปรากฏมีแต่พ่อ แม่ เท่านั้นที่ยังประกอบอาชีพทำนา ส่วนลูกได้เปลี่ยนอาชีพเข้าไปทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีระเบียบกฎเกณฑ์ตลอดจนเวลาการทำงานที่แน่นอน และมีสถานที่ทำงานแยกต่างหากจากครอบครัว ส่งผลให้เวลาอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวมีน้อยลง และหากมีหลาน ปู่ย่าตายายต้องรับภาระเลี้ยงดูหลาน ในขณะที่พ่อแม่ของเด็กต้องไปทำงาน อย่างไรก็ตามการมีสวนอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งในพื้นที่ ไม่ได้ทำให้เวลาอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวน้อยลงเสมอไป ในครอบครัวที่มีอาชีพรับจ้าง เช่น ครอบครัวของ นายละออง ตรีมรรค กลับรู้สึกว่ามีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากแต่ก่อนในพื้นที่ไม่ค่อยมีงานให้ทำ ต้องออกไปหารับจ้างไกล ๆ แต่พอมีสวนอุตสาหกรรมเข้ามาปรากฏว่ามีงานก่อสร้างให้ทำอย่างมากในพื้นที่ จนบางครั้งรับงานไม่ทัน ไม่จำเป็นต้องออกไปหางานไกล ๆ อย่างเดิมอีก หรือในครอบครัวที่มีอาชีพค้าขาย เช่น กรณีของร้านขายก๋วยเตี๋ยวในชุมชนหมู่ที่ 5 เมื่อก่อนประกอบอาชีพรับจ้างเช่นกัน โดยสามีรับจ้างเป็นช่างไม้ ภรรยารับจ้างเย็บผ้าโหล แต่เมื่อเปลี่ยนมาประกอบอาชีพขายก๋วยเตี๋ยว เนื่องจากเห็นว่าบ้านของตนตั้งอยู่ในเส้นทางรถมอเตอร์ไซค์วิ่งผ่านไปทำงานในโรงงาน สามีภรรยาต้องมาช่วยกันขายก๋วยเตี๋ยวแทนที่จะแยกกันทำงานอย่างแต่ก่อน กรณีของครอบครัวรถเร่ขายของที่อยู่หลังโรงเรียนเซวณวิศกัเช่นกัน เดิมทั้งสามีภรรยามีอาชีพรับจ้างทั่วไปเช่น รับจ้างทำนา ถอนหญ้า อื่นๆ ยามว่างสามีจะจับปลา จับปู หาผักหญ้ามากินหรือขาย พอมีรายได้เล็กน้อย ส่วนภรรยาจะเย็บผ้าโหลเป็นรายได้เสริม เมื่อเห็นช่องทางที่จะประกอบอาชีพค้าขายจากการที่มีคนเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก จึงนำโฉนดที่ดิน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยไปค้ำประกันขอกู้เงินจากคนในพื้นที่มาวางเงินมัดจำรถสองแถวเพื่อเร่ขายของไปตามที่ต่าง ๆ ปัจจุบันสามีทำหน้าที่ขับรถ ภรรยาทำหน้าที่ขายของ โดยมีลูกที่ยังเล็กนั่งร่วมไปด้วย จะเห็นได้ว่าครอบครัวตามที่ยกตัวอย่างดังนี้และยังมีอีกหลายๆ ครอบครัวในชุมชนหมู่ที่ 5 ที่มีเวลาอยู่ร่วมกันในครอบครัวมากกว่าเดิม

ฉะนั้น การมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในเขตพื้นที่มีผลทำให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของความเห็นห่างจากครอบครัวเสมอไป บางครอบครัวกลับมีเวลาให้กันและกันมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายละเอียดอื่น ๆ ประกอบด้วย อย่างไรก็ตามยังกล่าวได้ว่า สภาพครอบครัวของชาวบ้านภายในชุมชนหมู่ที่ 5 ยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทุกคนต่างพยายามหาโอกาสเวลาว่างเท่าที่มี พบปะพูดคุยกัน โดยมารวมกันที่บ้านของบิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันเสาร์-อาทิตย์

ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและการเปลี่ยนแปลง

ตามที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วว่า บ้านเรือนของชาวบ้านชุมชนหมู่ที่ 5 ตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ภายในกลุ่มจะประกอบไปด้วยครัวเรือนที่เป็นญาติกันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะมีฐานะการประกอบอาชีพ ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมทางสังคมคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ภายในกลุ่มจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมแตกต่างกันไป เช่น กลุ่มที่ 1 ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่รวมตัวกันเป็นกระจุกบนถนนลูกรัง เส้นทางที่ตัดตรงต่อจากถนนคอนกรีต ในอดีตจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก ผู้ใหญ่สละ หามนตรี ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในกลุ่มนี้เล่าว่า เมื่อก่อนเวลาเย็นพอแดดเริ่มลมตก ชาวบ้านทั้งหลายจะพากันมาจับกลุ่มคุยกันบริเวณที่เป็นลานนวดข้าว ซึ่งถือเป็นจุดศูนย์กลางไป-มาสะดวก (ปัจจุบันถูกขุดเป็นบ่อสาธารณะแล้ว) ใครมีเรื่องอะไรก็มาเล่าให้กันฟัง มีปัญหาอะไรก็นำมาปรึกษาหารือกัน แต่พอเดี๋ยวนี้ต่างคนต่างต้องทำมาหากิน คนแก่ก็ต้องอยู่เฝ้าบ้านเลี้ยงหลาน เวลาที่จะมาพูดคุยกันเหมือนก่อนจึงไม่ค่อยมี กลุ่มที่ 2 ซึ่งตั้งบ้านเรือนเรียงรายอยู่บนถนนลาดยางก่อนถึงวัดโคกมะยม จากคำบอกเล่าของ นางอ้วน พยัคฆโซ ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในกลุ่มบ้านนี้มีไม่มากนัก ต่างคนต่างอยู่ ทั้งก่อนและหลังที่จะมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามา ส่วนกลุ่มที่ 3 ซึ่งตั้งบ้านเรือนเขตติดต่อกับหมู่ 7 และกลุ่มที่ 4 ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่หลังโรงเรียนเขาวนั้วศ ต่างให้ความเห็นเหมือนกันว่า เดิมนั้นไม่ค่อยมีเวลาว่างที่จะมาพูดคุยกัน ต่างคนต่างต้องทำมาหากิน "ไม่เหมือนแต่ก่อนที่มีเวลาว่างมาก " ไม่รู้จะทำอะไรก็จะนั่งคุยกัน "

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม การตั้งบ้านเรือนแต่ละกลุ่มนั้นไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันเท่าใดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ตั้งบ้านเรือนหลังโรงเรียนเขาวนั้วศ เนื่องจากเส้นทางการคมนาคมที่จะผ่านไปแต่ละกลุ่มไม่ได้ใช้เส้นทางเดียวกัน แต่ละกลุ่มต่างมีเส้นทางผ่านเข้าออกจากกลุ่มและออกจากหมู่บ้านคนละเส้นทาง นอกจากนี้ความเป็นเครือญาติยังแยกกันออกไปในแต่ละกลุ่ม สิ่งที่พอจะช่วยโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มให้รู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้เท่าที่ผ่านมาคือ ศาสนาและโรงเรียน เนื่องจากวัดและโรงเรียนเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านจากแต่ละกลุ่มในชุมชนหมู่ที่ 5 (ยกเว้นกลุ่มหลังโรงเรียนเขาวนั้วศ) ใช้ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดโคกมะยม เป็นสถานที่ทำบุญตามกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมตามประเพณี รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเวลาว่าง เนื่องจากความสงบร่มรื่นและความกว้างขวางของบริเวณวัด ดังนั้น ชาวบ้านของแต่ละกลุ่มสามารถที่จะได้มาพบปะพูดคุยกันเมื่อมีงานที่วัด หรือในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งจัดอยู่บ่อยครั้งทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ฉะนั้นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน สรุปลงในภาพรวมได้ว่าเมื่อมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามา ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มจะมีความห่างเหินมากขึ้น เนื่องจากแต่ละคนเริ่มมีเวลาว่างที่จะมาจับกลุ่มคุยกันน้อยลง หนุ่มสาวต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เด็กต้องไปโรงเรียน คนชราจะต้องอยู่เฝ้าบ้านเรือนเพื่อเลี้ยงดูเด็กเล็กแทนบิดามารดาที่ออกไปทำงาน เฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้น หากทำกิจกรรมในครอบครัวเสร็จจึงจะมีเวลาว่างที่จะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการตั้งบ้านเรือนแต่ละกลุ่มยังคงเป็นไปตามเดิม เนื่องจากชาวบ้านยังคงมีความผูกพันกับศาสนาอย่างแน่นแฟ้น การทำบุญตามศาสนา การทำกิจกรรมตามประเพณียังคงได้รับการปฏิบัติเช่นเดิม และอาจจะบ่อยครั้งกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านที่ดีขึ้นนั่นเอง

ทัศนคติ พฤติกรรมทางสังคม และการเปลี่ยนแปลง

การมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในเขตพื้นที่ มีผลทำให้เศรษฐกิจทั้งในระดับครัวเรือนและในภาพรวมระดับชุมชนของหมู่ที่ 5 ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากรายได้ประชากรที่สูงขึ้น สามารถเก็บภาษีเงินได้นำเงินมาบำรุงท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ซึ่งในปีที่ผ่านมาชุมชนมีการพัฒนาปรับปรุงถนนหนทาง และสร้างระบบประปาหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง อย่างไรก็ตามเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น บุคคลและครอบครัวก็มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นเช่นกัน รายจ่ายส่วนนี้ส่วนใหญ่มาจากค่านิยมทางวัตถุและความต้องการเลียนแบบความทันสมัยในเมือง ดังนั้นจึงพบความเจริญทางด้านวัตถุที่เป็นแบบสังคมเมืองอยู่ทั่วไปภายในชุมชนหมู่ที่ 5 เช่น การมีโทรศัพท์ โทรทัศน์ เครื่องเล่นเทปโทรทัศน์ เครื่องเสียง ใช้กันแทบทุกหลังคาเรือน บางครอบครัวที่มีฐานะดีก็อาจมีการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ เครื่องตัดไฟ เครื่องตัดแก๊ส เครื่องซักผ้า โทรทัศน์สีขนาด 27 นิ้ว เป็นต้น บางครอบครัวมีการปลูกบ้านหลังใหม่อย่างสวยงามให้ตนเองและบุตรหลาน ซึ่งจากสถิติที่บันทึกไว้ในข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านในปี 2533 มีบ้านหลังคามุงสังกะสี จำนวน 21 หลัง บ้านหลังคามุงกระเบื้องหรือคอนกรีต 18 หลัง แต่พอถึงปี 2537 เหลือบ้านหลังคามุงสังกะสี 9 หลัง บ้านหลังคามุงกระเบื้องหรือคอนกรีตมีเพิ่มเป็น 35 หลัง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นอกจากเป็นการเลียนแบบความทันสมัยตามสังคมเมืองแล้ว ยังใช้เป็นสื่อโอ้อวดเพื่อแสดงให้คนอื่นเห็นถึงฐานะของตนอีกด้วย

ถึงแม้ว่าอาชีพการงานที่เกิดขึ้นใหม่เนื่องจากมีสวนอุตสาหกรรมโรจนะเข้ามาตั้งในเขตพื้นที่จะอาศัยความสามารถเฉพาะของบุคคลเป็นหลัก แต่บทบาทด้านความเป็นอาวูโสยังคงมีความสำคัญเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เด็กจะถูกสอนให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ปู่ย่าตายายยังคงมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ ให้คำปรึกษาแนะนำต่าง ๆ แก่บุตรหลาน ถึงแม้จะไม่เท่ากับในอดีตก็ตาม ยังคงมีความสัมพันธ์ในระหว่างญาติพี่น้อง เมื่อมีเรื่องต้องการความช่วยเหลือ ทั้งในเรื่องเงินทอง การขอแรงช่วยงาน การฝากเข้าทำงาน และอื่น ๆ ก็ยังสามารถเอ่ยปากขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องได้

การที่มีแรงงานอพยพเข้ามาเช่าห้องพักในเขตพื้นที่ชุมชนหมู่ 5 จากการพูดคุยกับ นายเจิม จำแนกวิทย์ ผู้ซึ่งมีลูกสาวทำกิจการห้องพักให้เช่า และเลี้ยงไก่ขายไข่ ทำให้ทราบว่า เมื่อแรกการเช่าห้องพัก เจ้าของไม่ได้เก็บค่าเช่าล่วงหน้า แต่ปรากฏว่ามีหลายรายที่อยู่แล้วย้ายหนีออกไปโดยไม่ได้จ่ายค่าเช่า ปัจจุบันจำเป็นต้องเก็บค่าเช่าห้องพักล่วงหน้า 1 เดือน และแม้แต่ในด้านการขายไข่ไก่ก็ตาม “ถ้าเป็นคนนอกจะไม่ขายเงินเชื่อเลย ถ้าเป็นคนในหมู่บ้านก็อาจจะพอเชื่อได้บ้าง แต่ก็พยายามจะไม่ให้เชื่อ เพราะทุกอย่าง เช่น ค่าอาหาร ค่าพันธุ์ เราต้องจ่ายเป็นเงินสด” หรืออย่างในกรณีของนางอ้วน พยัคชโซ ซึ่งมีบ้านอยู่ใกล้ห้องพักให้เช่าเล่าว่า “เปิดไก่ที่เลี้ยงปล่อยไว้ตามบ้านเหลือน้อยลงทุกวันๆ ก็คงพวกคนงานที่เช่าห้องพักจับเอาไปกินนั่นแหละ กะไว้ว่าหมดเมื่อไร ก็เลิกเลี้ยงเมื่อนั้น” คำพูดและพฤติกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึง “ความไม่เชื่อใจคน” ซึ่งเป็นทัศนคติและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ “ทัศนคติที่มีต่อคนแปลกหน้า” ซึ่งได้ประสบกับตัวผู้วิจัยเอง เมื่อแรกที่ผู้วิจัยเข้าไปในชุมชนโดยเข้าพูดคุยกับชาวบ้านตามบ้านเรือน ชาวบ้านจะแสดงอาการไม่ต้อนรับและไม่พอใจที่จะตอบคำถาม และจะเห็นชัดเจนยิ่งขึ้นถ้าพูดคุยกับชาวบ้านที่ประกอบกิจการต่าง ๆ เช่น ห้างพักให้เช่า ร้านค้า เป็นต้น จนผู้วิจัยต้องแก้ปัญหาโดยการให้ผู้นำชุมชนพาผู้วิจัยเข้าไปแนะนำกับชาวบ้าน และให้ชาวบ้านผู้นั้นพาผู้วิจัยเข้าไปแนะนำชาวบ้านรายอื่นต่อ ทำเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ต่อเมื่อคุ้นเคยกันแล้ว ชาวบ้านจึงเล่าว่า “เดี๋ยวนี้ไว้ใจกันไม่ค่อยได้ เห็นแต่งตัวดี ๆ บางคนขี่รถเก่งมา พอเผลอก็จับเจ้าของบ้านมัด ปล้นเอาของไป” “บางคนก็ทำที่มาขายของ ขนาดเรบอกว่าจะไม่เอา ๆ ก็ยังจะตื้อขอเข้าบ้านมาให้ได้” “วันก่อนก็มีอยู่คนหนึ่งกลับจากงานศพที่วัดโคกมะยม โดนจีเอาสร้อยทองไปแถบ ๆ บ้านกำนัน” สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการมีคนแปลกหน้าอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ และมีคนนอกผ่านเข้าออกหมู่บ้านอยู่เสมอ เนื่องจากการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีพ่อค้าแม่ค้าตลอดจนพนักงานขายของเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อขายสินค้าต่าง ๆ ทั้งสดและผอนเป็นจำนวนมาก นอกจากบุคคลเหล่านี้แล้วบางครั้งยังมีพวกมิจฉาชีพปะปนเข้ามาด้วย ซึ่งเมื่อเกิดกรณีปล้นจี้หรือของหายในหมู่บ้าน จะได้รับความสนใจและบอกกล่าวต่อ ๆ ไปจนรู้ทั่วทั้งชุมชน สำหรับกรณีที่ชาวบ้านที่ประกอบกิจการต่าง ๆ ไม่พอใจที่จะพูดคุยกับคนแปลกหน้า ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากความระแวงว่าจะป็นเจ้าหน้าที่มาเก็บภาษีเงินได้ ทั้งนี้กิจการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลายแห่งในชุมชนหมู่ที่ 5 ยังไม่ได้มีการแจ้งเพื่อเก็บภาษีเงินได้แต่อย่างใด

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในบทที่ 4 แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงในชุมชนหมู่ที่ 5 อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงบางด้านเช่น ลักษณะอาชีพ ความเจริญและค่านิยมทางวัตถุ สามารถเห็นได้ชัดเจนเป็นสภาพรวมของชุมชน ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงบางด้านเช่น ด้านครอบครัว ด้านความสัมพันธ์กับ

เพื่อนบ้าน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไป และมีรูปแบบที่ไม่แน่นอน เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือน มากกว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน บางครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเห็นหวังขึ้น ในขณะที่บางครอบครัวกลับได้มีกิจกรรมทำร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน สำหรับด้านการศึกษาพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมของชุมชน โดยเด็กรุ่นใหม่จะมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น แต่ทั้งนี้นอกจากมาจากผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมแล้ว น่าจะมาจากปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย